

VOLAJTE

Alena

Sabuchová

MA

Artforum

MANDY

M

Napísanie knihy podporil z verejných zdrojov
formou štipendia Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Rukopis knihy vznikol vďaka účasti autorky
na štipendijnom programe Slovenského
literárneho centra a finančnej podpore
Nadácie Tatra banky.

Slovenské
literárne
centrum

ALENA SABUCHOVÁ
VOLAJTE MA MANDY
© Alena Sabuchová, 2025
Design & Layout © Terézia Denková, 2025
© Artforum, 2025

Alena
Sabuchová

VOLAJTE MA MANDY

Artforum

Všetci sa brnù vpred a všade vonia minulosť.

Louise Glücková

Zbijačky na námestí vytvárali hrkotajúcim električkám refrén. Bolo by to zaujímavé libreto, mohlo by sa volať *A potom praskla zem.*

Robotníci, ktorí už pár desaťročí pokrikovali po oveľa mladších ženách, než je ona, trčali z asfaltových brázd ako figúrky, čo sa chcú prekopať k samému stredu Zeme a medzitým si stihnúť zapamätať všetky ženské mená.

Prešla cez priechod pre chodcov a zastavila pri hoteli Kyjev. Ťahala za sebou károvaný vozík na kolieskach a zbadala vtáky, ktoré prelietavali nad vežou kostola svätej Alžbety. Počula, ako si sadajú vedľa seba, každý na svoje miesto úsečky, ako si s úľavou ukladajú krídla k telu. Musia to stihnúť, než ich vyplaší zvon, a ich hromadný vzlet pripomenie jemné zatlieskanie.

„A balatta!“ začula spevavý hlas Lívie Róthovej, jej prvej učiteľky klavíra.

Nosila svetlomodré šaty s veľkými goliermi a brošňami s farebnými očkami, a keď sa sústredila, spojila úzke pery tak silno, až vyzerala, že zapíska. Nikdy nezapískala, ženy ako ona to predsa nerobili.

„Festivamente! Slávnostnejšie!“ tleskala drobnými dlaňami.

Hodiny s Líviou Róthovou boli slávnostné. Sama bola synonymom slávnosti, žiaci mali pri nej vždy nestýpny pocit, či náhodou nemajú zablatené topánky alebo špinavé nechty a nebudú vedľa nej pôsobiť prinajmenšom nedôstojne.

A
b
a
l
a
t
t
!
A
b
a
l
a
t
t
!
a
t
t
a
l
a
b
a
l
a
t
t
!

Chcela by si pamätať viac z Líviiných hodín a pravda je, že ak sa nejaké spomienky snažila udržať v hlave ako zasklené zaváraniny, ktoré časom len trochu vyblednú, patrili k nim tie na celkom prvé hodiny klavíra.

Všetko bolo podľa Lívie *innocente a grazioso*, kým sa nezmenilo na bolesť. *Flebile*.

Lívia Rothová zmizla ako mizli deti z námestia. Raz za nimi prišla vo veľkom vlnenom kabáte vo farbe hmly, vlasy mala zakryté šatkou a ústa držala stisnuté ako obyčajne, len bez akéhokoľvek náznaku radosti. Ruky mala schované vo vreckách. Všetky deti, aj tie, ktoré neučila, ju úctivo zdravili z diaľky. Mysleli si, že ich chce poslať z námestia domov, aby sa nenamočili vo fontáne.

„Choďte domov a nehrajte sa tu, lebo vás vezmú!“ hovorila celkom vystrašene a nepamätali si, že by niekedy predtým mala v tvári tento výraz. Ani keď karhala trochu neobratného Lászlóa, že hrá ako medveď, ktorý zabľúdil a namiesto do kuchyne s jedlom si to namieril k pianu.

„Nech vás tu nikto nenájde!“ zopakovala a neisto sa obzerala okolo seba. Zadívala sa na hŕstku nechápavých detí a vzdialila sa rovnako náhlivo, ako prišla. Ruky ani na sekundu nevytiahla z vreciek kabáta, a hoci jej šatku okolo hlavy odfukoval vietor, ani raz si ju nenapravila.

Vtedy Viola povedala, že im sa nestane nič, ale včera jej rodičia hovorili, že s bratmi Braunovcami by sa veľmi nemali kamarátiť. Nikto tomu celkom nerozumel, lebo otec Juraja a jeho staršieho brata Adama mal obchod s čokoládou a rozdával ju na začiatku školského

roka aj pred Vianocami deťom zadarmo. Ten rok to bolo poslednýkrát.

Pozerala do temných okien hotela. Okná boli prázdne špinavé obdĺžniky nasekané vedľa seba.

Tou ulicou sa vracala nespočetnekrát.

Sama si pamätala Špitálsku ako celkom inú ulicu s iným názvom, a hoci si boli spočiatku cudzie, roky fungovali v rytme prvých ranných električiek a podnapitých štamgastov. Pomedzi ich reči a nesmelé lúčenie zaľúbených párikov počúvala z kostolnej veže netopiere. Ich reč bola iná ako reč vtákov. Ich krídla mali blany a vzbudzovali neurčitý strach — neboli hebké, nik ich nechcel hladkať ani sa ich dotýkať. Bdeli v noci a cez deň čakali na ďalšiu noc. Trochu im rozumela. Jej pracovná doba sa končila nadržanom. Rozopla zafajčené čierne šaty a odložila prsty ako netopierie krídla.

Prihovárali sa jej štukové maskaróny starých domov, ktoré sa pred svitaním zobúdzali. Hlavy levov a celé osadenstvo tvorov prilepených nad oknami pohľadom sprevádzali okoloidúcich. Niektoré tváre nadobúdali rokmi čoraz prekvapenejší výraz. A netopiere vo veži spolu s ranným zvonením oznamovali, kedy sa majú všetky bytosti znovu stať iba nehybnou dekoráciou. Secesné medúzy, ktoré ústami pridržovali strechy, začali postupne miznúť a nahrádzali ich hranaté okná s plechovými parapetmi. Z domov trčali káble, po lešeniach chodili robotníci. Pískajúc zaťapkávali maltu a mĺkvych strážcov nad bránami odprevádzali do večného zabudnutia.

f l e
i b l e
f l e
b i e
e
b i e l f
e

„Tak už máme zase ránko, súdružka! Ruky nebolia!“
zvykol sa jej pýtať zametač a neskôr jej zo smetiarskeho auta mávali muži, ktorým sa šichta začínala v čase, keď ona končila.

„Česť práci!“ volali, keď s predstieraným entuziazmom čistili ulicu.

„Česť, česť,“ zvykla odpovedať unavene, keď dofajčievala prvú rannú cigaretu. Usmiala sa. Bola zvyknutá od klavíra sa usmievať na ľudí.

Smetiari sa zvykli zašívvať a zapáliť si s ňou v niektovej z uličiek.

„Našli sme minule v smetiaku také poháre. Boli v krabici, vyzerali ako úplne nové. Tak som ich zobral domov deťom, žena ich vyumývala, boli na nich také lístočky či čo,“ rozhovoril sa jeden zo smetiarskeho auta, keď si vytiahol zo škatuľky detvu.

Druhý sa začal smiať, príbeh už poznal.

„No a deťom sme do toho naliali mlieko a viete, čo sa stalo?“

Naklonil sa k nim bližšie.

„Normálne holé ženy sa tam začali zjavovať na tom skle. So všetkým...“

Znázornil siluetu ženských pŕs.

„Moja žena s tým skoro do smetiaka vyhodila aj mňa.“

Mandy sa unavene zasmiala. Ranné príbehy boli trochu iné ako tie, s ktorými sa ľudia delili v noci, zdali sa byť menej vážne. Ale tie vážne s nocou dostávali odťahčok nádeje ako rúžu na pohári.

Skoré rána boli ako zvieratá, čo sa vyzliekali z noci. Ráno upratovačky a hostinskí vylievali noc do kanálov

spolu so špinavou vodou z dlážky, vyhadzovali ju von so zvyškami jedla a čakali na smetiarov a zametačov. A ten prerod počuli len vyvolení.

V ušiach jej zostávali zvuky, ku ktorým priradzovala časti dní a rokov, útržky rozhovorov, skladby, na ktorých názvy si po čase nemohla spomenúť. Ale na melódiu nikdy nezabudla. Stačilo, aby si na chvíľu zakryla uši, a v šume dlaní si ju prehrala najskôr v hlave. Potom začala hrať aj bez nôt.

Z kabelky vytiahla maličký zápisník a tupou drobnou ceruzkou doň čosi načmárala.

Nikdy si nemyslela, že raz bude za sebou ťahať nákupný vozík na kolieskach.

Ľudia s vozíkmi na kolieskach mali náhle veľa času vyberať si v obchode podľa zľavových letákov.

Občas na okamih závidela tým, od ktorých si pri pokladni pýtali občiansky preukaz.

Raz počula, ako sa skupinka tínedžerov dohaduje, komu z nich skôr predajú fľašu vodky. Ona sa medzitým snažila zbaviť karotku vňate pri regáloch so zeleninou. Podišiel k nej muž v bežeckej súprave s bezdrôtovými slúchadlami v ušiach, schmatol jej mrkvu a bez opýtania ju zbavil listov so slovami: „Ukážte, ja vám pomôžem, pani!“

Kričal pri tom na celý supermarket, lebo mu v ušiach dunela hudba. Všimla si však, že všetko robil v jednom rytme, rytmicky kráčaľ, trhaľ vňať aj kýval hlavou. Zaiste sa cítil ako hrdina, ktorý úbohej dôchodkyni s taškou

na kolieskach pomohol zvíťaziť nad mrkvovou vňaťou. Medzitým jej však ušiel záver príbehu s vodkou.

Keď však pochopila praktickosť pohyblivého náku-
pu, prestala bojovať.

Tašku na kolieskach si vždy starostlivo zapínala a pred-
stavovala si, že práve odchádza na vlak do Budapešti, lebo
večer hrá v New York Café, a ťahá za sebou kufor so šatami.
Zelenina v akcii sa menila na tyl. Mala rada šaty s tesnými
trojštvrťovými rukávmi, na klávesoch jej v nich vynikali zá-
pästia. Rokmi sa jej drobné čiarky na zápästiach znásobili
a stali sa jej vlastnými letokruhmi.

„Ty si stará duša, duša moja,“ povedala jej raz Cigán-
ka na Štefánikovej, ktorá si od nej pýtala peniaze na jedlo
a cigaretu. „A nebuď smutná. Budeš mať dlhý život! *Ačben
devleba!*“

Mandy jej venovala zvyšok cigaretovej škatuľky. Dlhý
život sa automaticky považoval za výhru. Všetci ho želali
druhým, málokto premýšľal nad tým, či to, čo sa javí ako
žičlivosť, nenesie v sebe aj trochu kliatby.

Mandy sa zdalo, že ľudia miznú ako kvety na ná-
mestí, kde sa hrávali. Ráno sa dalo vidieť, ako dvíhajú
hlavy narcisy v rozpuku, sirôtky so smutným zamato-
vým výrazom, a na druhý deň tam zrazu neboli. Nieкто
sa možno spýtal, kde sú a čo sa s nimi stalo, ale o chvíľu
tomu prestal venovať pozornosť.

Poznala aj predchádzajúce názvy ulíc, ktoré sa me-
nili, akoby sa vydávali za režimy a mužov, po ktorých
boli pomenované. Potom im jednoducho odňali tabuľu
a zavesili novú. A všetci si zvykli.

Prešla na druhú stranu, pamätala si krátery po domoch, ktoré sa plnili novým svetom. Kolieska na taške sa jej vzpriechili.

V drobnom zošite mala spísané nákupné zoznamy. Mala ich niekoľko, záviselo od toho, aký bol deň a či sa chystala na väčší alebo len bežný nákup. Striedala polievky aj koláče, k niektorým potravinám, ktoré sa mienili rýchlejšie, si nakreslila hviezdičku. Mala systém. Čím viac času ušetrila pri varení, tým dlhšie mohla hrať. Celý život dávala prednosť jedlám jednoduchým na prípravu.

Zvykla si k nákupu prihodiť bielu čokoládu, hoci by nemala, ale nikdy si ju nezapísala do zoznamu, a tak sa mohla sama pred sebou tváriť, že si ju v skutočnosti nekupuje.

Okolo kostola svätého Ladislava boli vysadené narcisy. Počkala na semaforoch a pomaly sa vybrala k supermarketu. Skupinky s čucom práve dopíjali predpoludňajšiu fľašu a zvonkohra na námestí cengavo vyzvávala *Jedna ruža, dve ruže*.

Vtom zbadala Vlada. Jeho chôdzu poznala z diaľky. Mal tmavomodrý kabát, nos zaborený do vysokého goliera, no i tak otáčal hlavu a vykúkal z neho ako korytnačka z panciera. Vždy bol pripravený zdaviť okoloidúcich, mal pocit, že ho všetci poznajú, že pre všetkých varil.

Na chvíľu jej napadlo, či by sa nemala radšej otočiť do výkladu a počkať, kým bez povšimnutia prejde okolo nej. Zjavil sa pred ňou ezoterický obchod s čínskymi mačkami šťastia, ktoré na ňu mávali a volali ju do úkrytu.

A
č
h
e
n
d
e
v
l
h
e
a
!

Náhle sa zdala smiešna sama sebe. *Čo máš dvadsať, prekrista?*

Fúkalo. Vlásoky, ktoré jej držali vlasy, si pritiahla tesnejšie k spánkom. Silnejšie zovrela rúčku na taške.

Stretli sa im pohľady, neuhla. Trvalo mu pár sekúnd, kým sa naozaj uistil, že je to ona.

„Mandy?“ na chvíľu akoby zaváhal.

Prikývla a podvedome pokrčila ostrým nosom ako zakaždým, keď bola nervózna. Vždy, keď si sadala za nový nepoznaný klavír, pokrčila nosom, akoby to bol nevyhnutný rituál, ktorým sa navzájom zoznamovali ešte predtým, než naň položila prsty.

„Ahoj,“ povedala ticho.

Premeral si ju.

„A ty ešte žiješ?“ zvolal prekvapene, až sa netopiere vo veži trikrát otočili v spánku a jeden rad vtákov sa prestal na chvíľu rozprávať.

Jeho údiv bol úprimný. Mal o tri roky menej než ona, no vždy sa cítil byť mladší ako zvyšok populácie.

„Hej,“ odvetila.

Neskladal jej falošné komplimenty. Nieкто by povedal, že je nevychovaný, ale jej sa na ňom vždy páčila jeho občas odzbrojujúca bezprostrednosť. Voči ostatným. Voči sebe bol zhovievavejší. Celý život stretávala mužov, ktorí si odmietali priznať, že starnú, na rozdiel od žien, ktoré sa starými začali cítiť zbytočne skoro.

Keď začínala hrať v Živnodome, ako čašníčka tam pracovala Agnesa. Mala najtenší labutí krk aj driek, že by mohla byť baletka, ale jednu nohu mala kratšiu ako druhú, a tak si vždy dorábala jeden podpätok z pívnych

vrchnákov. Mala dvadsaťštyri rokov a veľmi sa túžila vydať. Štamgasti ju nefascinovali, hoci jej občas nejaký z nich strčil lístok do zástery. Od dvadsaťpätky začala so slabnúcou nádejou v hlase hovoriť, že bude mať o päť rokov tridsať, o tri roky, o dva... Keď jej odbila tridsiatka, začala ako oficiálna stará dievka oznamovať, že o deväť rokov bude mať štyridsať, o sedem, o päť... Mala tesne po tridsaťpäťke, keď vybehla von z kaviarne pozrieť sa na búračku auta verejnej bezpečnosti, vrazila pri tom do záchranára, ktorý na ďalší deň prišiel do Živnodomu na kávu. Potom už chodil pravidelne, až ju o pár týždňov previezol na sanitke a o tri mesiace mali v Živnodome malé svadobné posedenie. Agnesa sa vydávala v nízkych sandáloch, už si nemusela dorábať podpätok. Ktovie, či dnes ešte odpočítava čas s desaťročným náskokom. Alebo či ešte žije, napadlo Mandy.

Prefrčal okolo nich chlapec na skateboarde. Kolieska pri zastavení hrkli o asfalt takmer ako jej nákupná taška.

„Máš sa dobre?“ spýtala sa Vlada viac zo zdvorilosti než zo záujmu. „Kde teraz bývaš?“

„Sám teraz bývam v Devínskej.“

„A tú ženu už nemáš?“

Napadlo jej, či je táto otázka vhodná. Pamätala si na meno poslednej, s ktorou žil, keď sa naposledy náhodne stretli na prelome milénia, ale bola si istá, že táto informácia nebude aktuálna.

„Ivetu? Tá už nie je dávno.“

Spomenula si, že chcela na zoznam pripísať mak a nakresliť k nemu hviezdičku.

„Tak sa maj,“ povedala a pritiahla si tašku na kolieskach.

Keby chcela byť sentimentálna, spomenula by si, ako ju Vlado nadránom vyprevádzal z Carltonu, hoci sa tam o pár hodín musel znovu vrátiť, lebo mu začínala služba a musel variť obed.

Pozrela na Manderlák v diaľke, v ktorom sa najmä v bezfarebných zimných dňoch svietilo aj cez obed. Svojevoľne si spomenula na otca, ktorý na Vianoce v Mestečku zapaľoval sviečky na stole, a vždy mala pocit, že je na tom čosi zázračné. Pár bohatších rodín malo už vtedy elektrické vianočné žiarovky na stromčeku. Elektrinu nemal každý. Chodievala sa prechádzať popod ich okná, ale jej stačili Vianoce, aké boli s otcovými, ručne vyrábanými medovými sviečkami.

Nechcela si spomínať, chcela len kúpiť mak a doma ho pomlieť dlhými prstami na inak malých rukách.

Mama bola vychýrená kuchárka a milovala mak. Keď si všetci mysleli, že ako desaťročná umrela na španielsku chrípku, v márnici sa vraj prebrala na vôňu makových rezancov. Mnohí to vtedy považovali za zázrak a prorokovali jej, ako inak, dlhý život. Potom sa šťastne vydala a mala dve deti.

Jedno z nich práve vo svojich deväťdesiatich rokoch nevedelo, ako ukončiť zdvorilostný rozhovor.

„Nezajdeme niekedy na kávu?“

„Nepijem kávu,“ odvetila.

„Máš už tlak, čo? A hráš ešte?“

Keď sa s ňou chcel niekto rozprávať, rozprávala sa rada. Ľudia sa chceli často a dlho rozprávať. Občas sa jej nadránom s koňakom zverovali a prosili, nech zahrá *Dve oči neverné* pre nespravodlivosť života, aby sa

vzápätí utápali v manickej radosti a podnapito sa napájali na refrén *Nečakaj ma už nikdy*.

„Občas ma niekam zavolajú, ale skôr príležitostne.“

Pozrela si na prsty a pevne ich zovrela.

„A kde?“ spýtal sa, akoby chcel naozaj prísť, a ona sa tej predstavy trochu zľakla.

„Ako kedy. Musím už ísť.“

Raz počula dve dievčatá na zastávke rozprávať sa o asertivite. Mandy čakala na električku, odlamovala si z bielej čokolády a počúvala. Dievčatá hovorili, že im stále niekto píše.

Jej tiež kedysi stále niekto písal. Dodnes má plné škatule pohľadníc a listov. Aj niektoré odkazy, čo jej muži nechávali na klavíri spolu s vínom, si odložila na pamiatku.

„Už mu ani neodpisujem, ale on sa porozpráva aj sám so sebou. Ti ukážem tú konverzáciu, normálne monológ, kokos,“ podalo jedno z dievčat telefón druhému.

„Ty si ho blokla.“

„A čo som mala?“

Námestie bolo pred postavením Pioru jedno z najmenších v Meste. Bolo to skôr pristranstvo oproti kostolu svätého Ladislava. Vždy, keď prechádzala cez cestu a žiadne z náhliacich sa áut jej dlho nedávalo prednosť, zavrela oči a spomenula si na zvuk spred šesťdesiatich rokov. Nebolo to ticho, ale bolo počuť vtáky z Medickej záhrady, ruch spod Manderlovho domu a stánkov pred tržnicou. Stálo tam pár zaparkovaných áut. Električky zvonili rovnako ako dnes, na tie si zvykla rýchlo. Nakoniec si zvykla skoro na všetko, ako ju to učili doma aj v škole.

„Netreba sa príliš vzpierať, čo bude, bude. Vždy sa len pomodli a buď k ľuďom láskavá,“ vraveli.

Občas premýšľala, či toto niekedy hovorili aj chlapcom.

Keď s Alžbetou na rukách bežala okolo kostola svätého Ladislava v papučiach, mala jej dcéra sotva tri roky. Keď dostavali Prior oproti, išla jej ako hrdá matka kúpiť látku na šaty na záverečné skúšky na zdravotnej škole.

Viezla sa na eskalátoroch, z ktorých boli všetci nadšení a zmätení zároveň. Tí, čo už predtým navštívili Prahu, sa tvárili svetaskúsene a prirovnávali eskalátory k vzducholodi nad Bratislavou, z ktorej boli uveličení ich starí rodičia. Všetci na nich stáli opatrne a dôstojne, nikomu ani nenapadlo predbiehať sa. Ona mala v taške celú výplatu a muži, ktorí sa viezli nadol naproti nej, sa na ňu občas usmiali. Nevedela, či je to z toľkej technickej eufórie, alebo to boli návštevníci niektorej z kaviarní či hotela, odkiaľ si ju pamätali. Ľudia sa jej striedali pred očami a zdalo sa, že už stretla všetkých, že tie eskalátory by ktosi mohol na chvíľu zastaviť.

Keď sa nasťahovala do bytu u Emílie, nebolo v ňom takmer nič. Drevená podlaha vyzerala, akoby si ňou v čase tuhej zimy prikurovali. Pouličná lampa jej svietila do očí, na labilnú garnížu prehodila deku.

Mala pocit, že pri jej chôdzi všetko vŕzga, a nevedela, či to náhodou nie je ona sama.

Závesy kúpila z prvej výplaty z Carltonu.

Keď sa s Edom presťahovali do Mesta, v ich byte viseli na oknách ťažké tmavomodré závesy. Chcela ich vyhodiť, ale mala pocit, že môže uraziť to, čo sa v nich skrýva, a bude horšie.